

OSMANLI ARAŞTIRMALARI
XVIII

Neşit Heyeti - Editorial Board
Halil İNALCIK - Nejat GÖYÜNÇ
Heath W. LOWRY - İsmail ERÜNSAL
Klaus KREISER - A. Atilla ŐENTÜRK

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES
XVIII

İstanbul - 1998

Sahibi: **ENDERUN KİTABEVİ** adına İsmail ÖZDOĞAN

Tel: (0212) 518 26 09 Fax: (0212) 518 26 63

Yazı İşleri Sorumlusu: Nejat GÖYÜNÇ

Tel: (0216) 333 91 16

Dizgi: **GİRİŞİM DİZGİ**

Tel: (0212) 513 28 29

Basıldığı Yer: **KİTAP MATBAACILIK**

Tel: (0212) 567 48 84

Cilt: **FATİH MÜCELLİT**

Tel: (0212) 501 28 23 - 612 86 71

Adres: **ENDERUN KİTABEVİ**, Beyaz Saray No. 46 Beyazıt - İST.

MAKEDONYA MESELESİ VE AMERİKALI RAHİBENİN KAÇIRILMASI

Mahir AYDIN

Osmanlı Devleti'nin Balkan toprakları içerisinde yer alan ve 19. yüzyılın son çeyreğine ait siyasi terminolojide "elviye-i selase" olarak da adlandırılan Makedonya; Selanik, Kosova ve Manastır vilayetlerinden meydana gelmiş ve bu dönemde, Balkan milletlerinin millî ve siyasî yapılanmalarına paralel olarak gittikçe artan bir şekilde önem kazanıp, Osmanlı Devleti'nin "demirbaş problemleri"nden birini oluşturmuştur. Devletin bir çok bakımdan içine düştüğü zaafiyet hali, Balkanların, Osmanlı öncesinden kalan ve yüzyıllardır unutulmuş meselelerini de yeniden gündeme getirmiştir.¹ Özellikle Rum Patrikhanesi'nin Balkan toprakları üzerinde kurmuş olduğu 400 yıllık egemenliğin, Bulgar Kilisesi'nin 11 Mart 1870 tarihinde kurulması ile birlikte zayıflaması, Makedonya'yı, iki kilise arasındaki dinî rekabetin yoğun olarak yaşandığı bir koma getirmiştir.

1877/78 Osmanlı Rus Savaşı sonrasında Sırbistan, Romanya, Karadağ ve Bulgaristan'ın ortaya çıkışı, yalnız bu toprakların Türk idaresinden ayrılışını değil, aynı zamanda, bir "Makedonya Meselesi"nin de, ilk adımını oluşturmuştur. Şöyle ki, Ayastefanos Antlaşması ile Makedonya'nın Bulgaristan'a verilmesi, "Şark Meselesi" konusunda aktif bir siyaset takip etmekte olan İngiltere ve Avusturya'nın muhalefeti ile karşılaşınca, Berlin Antlaşması "Büyük Bulgaristan"ı; Bulgaristan Prenslığı, Şarkî

¹ Kemal Beydilli, "II. Abdülhamid Devrinde Makedonya Meselesine Dair", Osmanlı Araştırmaları, IX (1989), 78

Rumeli Vilayeti ve Makedonya olarak üç parçaya bölmüş ve bu problemlili bölgeyi Osmanlı idaresine iade ederken, hem meselenin çözümünü daha sonraki bir döneme bırakmış, hem de Balkan milletlerini, bu konuda yoğun bir rekabet içerisine sevk etmiştir.

Bu durumda Balkan devletlerinin her biri, nüfus çoğunluğunun kendilerine ait olduğunu ve Osmanlı idaresinin artık bu bölgede asayişli sağlayamadığını iddia ederek, Makedonya'yı, kendi topraklarına katmaya çalışmıştır. Bu konuda en fazla gayreti, Ayastefanos Antlaşması ile elde ettiği sınırlara tekrar ulaşmak isteyen Bulgaristan göstermiştir. Çünkü, 1885 senesinde Şarki Rumeli Vilayeti'ni topraklarına katınca, aynı uygulamayı, bu kez Makedonya için yapabilmeyin hesapları içerisine girmiştir.² Fakat, hem nüfus yapısı bakımından karmaşık ve hem de izlenen politikalar açısından, Balkan coğrafyasındaki bir başka bölge ile mukayese edilemeyecek kadar hassas, girift ve adeta "Balkanların Kızıl-elməsi" olan Makedonya, Bulgarların yeni bir "oldu-bitti"sine imkan vermemiştir.

Çeşitli tarihi mesnetler ve ideolojik değerlendirmeler ile bir "yayıma sahası" olarak görülen ve dolayısıyla Balkan milletlerin arasında paylaşılmalıyan bu bölge, kısa zamanda, başta Bulgaristan olmak üzere konu ile ilgili tarafların, gizli komiteler vasıtasıyla faaliyette buldukları bir arena haline gelmiştir. Bu meyanda Bulgarlar, genel tanımlaması ile Santralistler ve Vırhivistler adı altında ve iki grup halinde, Makedonya için çeşitli komite faaliyetlerinde bulunmuşlardır. 1893 senesinde Şelanik'te kurulan Santralistler, yani Dahilî Makedonya İntilal Komitesi; Sandanski, Sarafof, Garavanof, Delçef, Baniçe, Arnavudef, Gorgi, Nikolof ve Todorof'dan ve 1895 senesinde Sofya'da kurulan Vırhivistler, yani Makedonya Yüksek Komitesi ise, Mihailovski, Sonçef, Sugarof, Kanazirof, Sava, Apostol, Yovan, Aleksî, Duka, Lazar ve Andon gibi komitecilerden meydana gelmiştir.³ 1900. senesi itibarıyla, bu komitelere mensup çetelerin sayısının, Şelanik'te gittikçe artmakta olduğunu ve Yukarı-Cuma'daki Bulgarların, ya doğrudan doğruya, ya da sempati duymak suretiyle, bu komiteleri destekle-

2 Bu konuda geniş bilgi için bkz. Mahir Aydın, Şarki Rumeli Meselesi, Ankara 1992

3 Mahir Aydın, "Arşiv Belgeleriyle Makedonyada Bulgar Çete Faaliyetleri", Osmanlı Araştırmaları, IX (1989), 211-212

diklerini görüyoruz. Diğer taraftan, Menlik'te 2.000 ve Razlık'ta ise 4.500 civarında komitecinin bulunduğunu da biliyoruz.⁴ Bulgar komitelerinin amacı, Makedonya'daki Müslüman ahaliyi tahrik ile galeyana getirmek ve daha sonra, Girit ve Ermeni olaylarında olduğu gibi, kendilerine karşı yapılabilecek herhangi bir şiddet mukabelesini, Avrupa kamuoyuna duyurmak suretiyle, onların müdahalesini sağlamak olmuştur. Yine bu maksatla, resmi binaları kundaklamak veya yabancı devlet tebasından olanları kaçırmak gibi yöntemlerle, Osmanlı Devleti'nin bu bölgedeki asayişini sağlamaktan aciz kaldığı imajını vermeye çalışmışlardır.⁵

Bu türlü faaliyetler Makedonya'nın asayişini bozarken, önemli gelir kaynakları zaten Düyûn-ı Umûmiye İdaresi'nin altında olan Osmanlı Devleti'ne de, özellikle ekonomik ve askerî yönlerden zor yıllar yaşatmıştır. Bölgedeki karışıklıklar yüzünden vergilerin düzenli olarak toplanamaması, Osmanlı Devleti'nin maddî bakımdan kayıplara uğramasına sebep olurken, askerinin maaş ve ödeneklerinin karşılanmasında, büyük sıkıntılar çekilmiştir. Güvenliği sağlayabilmek için çok sayıda askerinin silah altında tutulması, yine büyük ölçülere ulaşan bir harcamayı gerektirirken, polis ve jandarma kadrolarının malî yükü ise, ayrı bir yekûn teşkil etmiştir.⁶ Örneğin, Balkanlardaki bütün vilayetler için tertip edilen on dört süvari bölüğünden sekizi, sadece Selanik'in güvenliği için görevlendirilmiştir. Bütün bu önlemlere rağmen Osmanlı Devleti'nin asker sayısı, ortak bir saldırısı ihtimali karşısında, yine de Balkan Devletleri'nin toplam asker sayısından, daha düşük bir düzeyde kalmıştır.⁷

Bulgaristan tarafından maddî ve manevî olarak desteklenen Bulgar komiteleri, asayiş bozmak ve Osmanlı Devleti'ni devletler arası siyasette müşkil bir duruma düşürmek amacıyla, Dahilî Makedonya İhtilal Komitesi başkanı Sandanski'nin bir planı olarak, Selanik'te görev yapan Amerikalı rahibe Miss Stone'u 1901 yılında kaçırmak, fidye almışlardır. Osmanlı Devleti'nin, bölgede güvenlik ve huzuru sağlamak maksadıyla giriştiği tüm iyi niyetli çabalara

4 Kemal Beydilli, Aynı makale, 91

5 Kemal Beydilli, Aynı makale, 91-92

6 Kemal Beydilli, Aynı makale, 88-89

7 Kemal Beydilli, Aynı makale, 90

rağmen meydana gelen bu olayı, Makedonya meselesine ait bir detay olarak vermek istiyoruz.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Protestan misyonerlerinden rahibe Miss Stone ve Osmanlı Devleti tebaasından olan Bulgar arkadaşısı Tsilka Katerina,⁸ 21 Ağustos 1901 Salı günü, Selanik Vilayeti'ne bağlı Razlık'ın Banesko köyünden Yukarı-Cuma'ya giderken yolda kaçırılmışlardır. Bulgar komitecilerden oluşan on altı kişilik bir silahlı çete, on dokuz kişiden meydana gelen yolcu kafilesini durdurmuş ve diğerlerini serbest bıraktıktan sonra, Miss Stone'u ve hamile olduğu halde Katerina'yı alarak dağa kaldırmıştır.⁹

Olay, Selanik'te büyük bir yankı uyandırırken, Osmanlı mülkî memurları, olanları, 6 Eylül 1901 tarihinde Amerika'nın Selanik konsolosundan öğrenmişlerdir. Miss Stone'un kaçırılması ve kısa zamanda Osmanlı Devleti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında diplomatik bir sorun olması, olayın kendi sorumluluk bölgesinde meydana gelmesinin yanı sıra, konu ile birinci derecede ilgili tutulması sebebiyle, en çok Selanik Valisi Mehmed Tevfik Paşa'yı üzmüştür. Olayı haber alan vali, bir taraftan durumu İstanbul'a bildirirken, diğer taraftan Razlık ve Yukarı-Cuma kaimmakamlıkları ile Selanik'te bulunan Üçüncü Ordu Kumandanı Ferik İbrahim Paşa'yı durumdan haberdar ederek,¹⁰ her iki rehinenin sağ olarak kurtarılması ve komitecilerin yakalanması için emir vermiş ve gereken tedbirlere hemen başlanmıştır.¹¹ Ancak daha sonra, rehinenin kurtarılması konusu, eşkıya problemi daha önemli olduğundan,¹² acele edilerek herhangi bir yanlışlığa meydan verilmemesi ve ihtiyatlı davranılması istenirken, yanlış bir hareket yapanın cezalandırılacağı, ilgililere sıkı sıkı tenbih edilmiştir.¹³

Konunun Selanik'teki yansımaları bu şekilde iken, komiteciler cephesinde de aynı heyecan ve tedirginlik söz konusudur. Onlar, yanlarında rehinelere olduğu halde, gündüzleri saklanmak ve

8 Başbakanlık Osmanlı Arşivi, A. MTZ. 04, nr. 15/8,55

9 A. MTZ. 04, nr. 17/3,70

10 A. MTZ. 04, nr. 15/8,12

11 A. MTZ. 04, nr. 15/8,13

12 A. MTZ. 04, nr. 18/5,58

13 A. MTZ. 04, nr. 15/8,10; 15/8,11; 15/8,13

geceleri yol almak suretiyle, olay yerinden hızla uzaklaşmışlardır. Bunun için de, rehinelere atlı ve kendileri yaya olarak, sabaha kadar yol almışlar ve sabaha karşı bir orman deresi içerisinde, ağaç dallarından yapılan bir kulübeye inip, akşama kadar orada kaldıktan sonra, havanın kararması üzerine tekrar yola çıkarak, izlerini kaybettirmişlerdir. Bulgar komitecileri, rehinelere, kendilerini para için kaçırdıklarını, 25.000 lira istediklerini ve Banesko'da kime isterlerse mektup yazabileceklerini ve bu paranın verilmemesi halinde, her ikisini de öldüreceklerini söyleyince Miss Stone, Banesko'daki Protestan Kostadin Petkançe'ye, 14 Ekim 1901 tarihinden bir kaç gün önce Bulgarca bir mektup yazmıştır.¹⁴ Fakat Kostadin'in, Miss Stone'dan gelen mektubu Razlık kaimmakamına götürmesi ve bu durumun komiteciler tarafından haber alınması üzerine, rehinelere yanlarına alan komiteciler, dağlara çekilmişlerdir.¹⁵ Diğer taraftan, kendisinin Bulgar olması sebebiyle üzerinde çeşitli şüpheler yoğunlaşan Tsilka Katerina da, 22 Ekim 1901 tarihinden bir kaç gün önce eşine bir mektup yazarak¹⁶ durumu hakkında bilgi vermeye çalışırken ve mektubunda, bu olayın, ileride kendileri için çok faydalı olacağını dile getirmesi, Osmanlı makamlarının önemli ölçüde tedirgin etmiştir.¹⁷

Selanik'teki Osmanlı makamlarına ulaşan bilgilere göre komiteciler, rehinelere bir süre daha karlarla kaplı dağlarda dolaştırmışlar ve parayı almadıkça kendilerini serbest bırakmayacaklarını, vakit kaybetmekte olduklarını söyleyerek, Bulgaristan'da tanıdıkları birine, bir başka mektup yazmalarını kendilerinden istemişlerdir. Bunun üzerine Miss Stone, Bulgaristan'ın Samakov kasabasında bulunan Amerikalı doktor Haskele'ye "Bizden 25.000 lira istiyorlar, İstanbul'da sefarette gidiniz ve her ne yaparsanız yapınız, bizi buradan kurtarınız" ifadesini taşıyan bir mektup göndermiştir. Daha sonra gece gündüz dağlarda gezdirilen rehinelere, 1902 yılının ilk günlerinde, Tsilka Katerina'nın doğumunun yaklaşması üzerine bir kulübeye götürülmüş ve çevreden bulunan bir ebe kadının yard-

14 A. MTZ. 04, nr. 15/8,36

15 A. MTZ. 04, nr. 17/3,70

16 A. MTZ. 04, nr. 15/8,57

17 A. MTZ. 04, nr. 15/8,95; "rehinelerden Daskal Ligor'un zevcesi Katerina'dan zevcine mevrud mektubun bir fıkrasında bu işin sonunda küllî istifâde edeceklerine dâir te'mînât verilmiş olması pek ma'nidâr olduğu" ifadesi için bkz. A. MTZ. 04, nr. 15/8,78

ımıyla, küçük Eleniko dünyaya gelmiştir. Doğumu izleyen iki gün boyunca kulübede tutulan rehineler, tekrar dağlarda dolaştırılmışlardır.¹⁸

Kaçırılma olayının detayı, kısaca bu şeklidir. Fakat bu konuda verdiğimiz bilgi ise, Miss Stone ve Tsilka Katerina'nın serbest bırakıldıktan sonraki ifadelerine dayanmaktadır ve çok büyük bir oranda kasıtlı, yanlış ve şaşırtıcıdır. Olayın bu yönünü şimdilik bir tarafa bırakarak, gelişmelerin diğer yönüne, yani hükümetler açısından yankısına ve yapılanlara bakalım.

Olaydan son derece etkilenen ve üzüntü duyan Selanik Valisi Mehmed Tevfik Paşa'yı, bu konuda, gerek kendisinin ve gerekse Osmanlı Devleti'nin sorumlu olmadığını kanıtlamaya çalışırken görüyoruz. Amerika konsolosu ile yaptığı görüşmede, rehinelerin, yolculuk boyunca kendilerini korumak için yerel makamlara başvurarak güvenlik önlemi istemediklerini ve hatta bu yolculuktan yerel memurları haberdar bile etmediklerini belirterek, böyle bir davranışın, Makedonya şartlarında son derece hatalı olduğunu bildirmiştir.¹⁹ Konsolosun da katıldığı bu değerlendirme, gerçeği ortaya koymak bakımından olduğu kadar, ileride Amerikan elçisinin herhangi bir tazminat talebinde bulunmasına karşı da ihtiyatî bir tedbir maksadına yönelik olmuştur.²⁰

Bir taraftan rehinelerin salimen kurtarılması için yoğun bir çaba gösteren Osmanlı Devleti,²¹ diğer taraftan komitecilerin Bulgaristan topraklarına geçmeden yakalanmasına çalışmış ve Bulgaristan Komiserliği,²² bu kaçırılma olayını, başından sonuna kadar sıkı bir şekilde izlemiştir.²³ Bu meyanda, Selanik, Siroz,

18 A. MTZ. 04, nr. 17/3,70

19 A. MTZ. 04, nr. 15/8,8; 15/8,11

20 A. MTZ. 04, nr. 15/8,12

21 A. MTZ. 04, nr. 15/8,11

22 Bu konuda geniş bilgi için bkz. Mahir Aydın, "Bulgaristan Komiserliği", Belgeler (1997), XVII/21, s. 71-125

23 A. MTZ. 04, nr. 15/8,3; 15/8,21; 15/8,27; 15/8,74; 15/8,119; "Bu günlerde bu taraftan Filibe'ye gidecek olan yapağı tüccârından 2 kişi komiserliğe mürâca'âtla eşkiyâ ve rehîneler hakkında i`tâ-yı ma`lûmât edecekleri bildirilmiş olmağla gerek merkûmândan ve gerek nâib-i mûmâileyhden istitlâ'at-ı mümkünede bulunulması için komiserliğe

Üsküp, Razlık, Drama, Demir-hisar ve Nevrekop'tan meydana gelen geniş bir sahada, rehineri bulabilmek için, yerlerini bildirenlere para ödülü verileceği ilan edilmiş, çobanlar bu konuda sorumluluk altına alınmış, köylerinde olmayan köylüler hakkında araştırma yapılmış, dağlarda ağaç kesiminde kullanılan kereste bıçıklarının çalışmalarına ara verilmiş, dağ ve geçitler asker ile tutulmuş ve geceli gündüzlü devriye kolları gezdirilmiştir.²⁴ Ayrıca muhbirler aracılığıyla, komitecilerin buldukları yerler, isimleri ve sayıları hakkında bilgi edinmek cihetine gidilmiştir.²⁵ Şüphesiz bu konuda yapılan ihbarların hepsi doğru olmamış ve hatta muhbirlerin kimisi, bu olayı, devletten para koparmanın bir yolu olarak kullanmışlardır.²⁶ Diğer taraftan Şarkî Rumeli'deki Müslüman ahaliden bilgi sahibi olanlar, komitecilerin dolaştıkları yerleri Osmanlı makamlarına bildirmek istemişlerse de, zaten Bulgarlardan gördükleri hakaret ve baskıların daha da artacağından korkarak, çekinmişlerdir.²⁷

Osmanlı Devleti'nin bu olaydaki en büyük çekincesi, diğer devletlerin konuyu kötüye kullanabilecekleri ihtimali olmuştur.²⁸ Zaten kimi komitecilerin, Osmanlı topraklarında görev yapan yabancı devlet memurlarını, bir yolculuk veya av sırasında, şehir dışında yakaladığında dağa kaldırıp, Osmanlı Devleti'nden büyük miktarda fidye isteyecekleri konusunda çeşitli duyumlar alınmış ve bu konuda eldeki bilgiler, vilayetlere gönderilmiştir.²⁹

Geçen zamana ve yapılan bütün araştırmalara rağmen, rehinerin nerede olduğunu ortaya çıkarmak mümkün olamadığı gibi,

tebliğât ifâ buyurulması." 29 Ekim 1901 Tevfik A. MTZ. 04, nr. 15/8,68; 15/8

24 A. MTZ. 04, nr. 15/8,3; 15/8,29

25 "Razlık'da bulunan Siroz jandarma binbaşısının bir muhbirden aldığı ma'lûmâta atfen." (A. MTZ. 04, nr. 15/8,64); "Me'mûriyyet-i mahsûsa ile Cuma-i bâlâ'ya i'zâm olunan yâver-i çâkeri yüzbaşı Hüseyin Efendi'den alınan 2 kıt'a telgrafda Babyak'a gönderdiği bir muhbir avdet ederek" (A. MTZ. 04, nr. 15/8,68); "Eşkîyanın sûret-i hareketlerini tarassud için elde edilen bir muhbirin" (A. MTZ. 04, nr. 15/8,98; 15/8,109); "Üç gün evvel Rumeli-i Şarki'ye gönderilüp günki gün avdet eden muhbir" (A. MTZ. 04, nr. 15/8,70; 15/8,98)

26 A. MTZ. 04, nr. 15/8,4

27 A. MTZ. 04, nr. 15/8,68

28 A. MTZ. 04, nr. 15/8,22

29 A. MTZ. 04, nr. 15/8,3

komitecilerin Bulgaristan topraklarında mı, yoksa hâlâ Selanik Vilayeti'nin sınırları içerisinde mi oldukları, uzun süre Osmanlı memurlarını işgal etmiştir.³⁰ Dağa kaldırılan Amerikalı rahibe ile komitecilerin, Pirin Balkanı üzerinden Bulgaristan'a geçmeleri ve geri dönmeleri ihtimalinin Selanik vilayetince haber alınması üzerine,³¹ Osmanlı-Bulgar sınırının Tımraş'dan Yukarı-Cuma'ya kadar olan kısmı, Osmanlı askeri tarafından tutulmuş³² ve "takip müfrezeleri" olarak adlandırılan kuvvetler,³³ kar-soğuk demeden, yalnız bir ekmek gıdasıyla beslenerek³⁴ ve hastalanmayı göze alarak, komitecileri yakalamaya çalışmıştır.³⁵

Osmanlı memurları, komitecilerin hangi milletten olduğu ve buldukları yer hakkında belirleyici bir bilgi elde edemedikleri içindir ki, çeşitli ihtimaller üzerinde durulmuşsa da, sonuçta Bulgar olduklarına kesin gözüyle bakmışlardır.³⁶ Komitecilerin Bulgaristan topraklarına geçtiklerine dair ilk bilgi, ancak 14 Kasım 1901 tarihinde ve Bulgaristan Komiserliği tarafından öğrenilmiştir.³⁷

Bâbîâli, gerekli tedbirlerin alınması yolunda,³⁸ Bulgar Hükûmeti nezdinde çeşitli teşebbüslerde bulunmuşsa da, Bulgaristan'ın bu konudaki isteksizliği yüzünden³⁹ kesin bir sonuç elde edilememiştir.⁴⁰ Hatta, komitecileri yakalamak bahanesiyle, Bulgaristan tarafından sınır boyuna çok sayıda asker gönderilmesi, Osmanlı Hükûmeti'ni endişelendirmiş ve Üçüncü Ordu Kumandanlığı'ndan, bu konuda dikkatli davranması istenmiştir.⁴¹ Bu arada, geçen zamana rağmen herhangi bir gelişme olmaması yüzünden,

30 A. MTZ. 04, nr. 15/8,3; 15/8,31; 15/8,55

31 A. MTZ. 04, nr. 15/8,107

32 A. MTZ. 04, nr. 15/8,107

33 A. MTZ. 04, nr. 15/8,75

34 A. MTZ. 04, nr. 15/8,52

35 A. MTZ. 04, nr. 15/8,44

36 A. MTZ. 04, nr. 15/8,70

37 A. MTZ. 04, nr. 15/8,102

38 A. MTZ. 04, nr. 15/8,50

39 A. MTZ. 04, nr. 15/8,52

40 A. MTZ. 04, nr. 15/8,29

41 A. MTZ. 04, nr. 15/8,108; 15/8,109

Miss Stone'un hayatından yavaş yavaş endişe edilmeye de başlanmıştır.⁴²

Komitecilerin izlenmesi konusunda yürütülen istihbarat ve yazışmaların, yoğun, fakat ele geçen bilgilerin yönlendirici olmaktan uzak olduğunu, aşağıdaki bir kaç örnekten görüyoruz. Buna göre, Amerikalı rahibe Miss Stone ile arkadaşının, Semerci yoluyla Bellova ve Satka'ya, oradan da sınırın öbür tarafındaki Batak köyüne geçtikleri Razlık polis memuru Eyüp Efendi'nin araştırması sonucunda öğrenilmiştir. Muhabirler de, komitecilerin yine sınırın öte tarafındaki Satka Balkanı'na yakın yerlerde dolaştıklarını ve Şarkî Rumeli'nin Çepniye köyüne dört ve Groşeva köyüne de bir buçuk saat uzaklıktaki Pesteriçe Deresi'nde Koyunlar denilen yerde görüldüklerini bildirmişlerdir.⁴³ Sayıları yirmiden fazla olan komiteciler, yanlarında iki binek hayvanı bulunduğu halde, Çepniye'nin Yanya Mahallesi civarındaki Çadırtepe ve Soğandere'de açıkça görülmüşlerdir.⁴⁴ Fakat etraftaki köylerin Türk ahali ile yerleşik olması yüzünden, ihbar edilmekten çekinen komiteciler,⁴⁵ Şarkî Rumeli sınırından altı saat içerideki Kuzuva köyü yakınındaki Volkan Balkanı ve Dranova Deresi'ne çekilmişlerdir.⁴⁶ Hatta Çepniye Ilıcaları'na götürülen rehinelere, banyo yapmaları da sağlanmıştır.⁴⁷ 27 Ekim 1901 itibariyle, Miss Stone ve arkadaşının, sınıra dokuz ve Tatarpazarcık'a üç saat uzaklıktaki Batakon Manastırı civarında oldukları, Selanik Vilayeti'nin istihbaratında öğrenilmiştir.⁴⁸ Yine bu günlerde komitecilerin, yanlarında rehine olduğu halde, tekrar Osmanlı topraklarına geçtikleri ve Selanik Vilayeti'nin Rupçoz kazasına geldiklerine dair bilgiler edinilmişse de,⁴⁹ bunun asılsız olduğu daha sonra anlaşılmıştır.⁵⁰

Olayın sorumluluğunu Arnavutlar üzerine atmak ve hedef şaşırtmak isteyen komiteciler, rahibeyi dağa kaldıran eşkıyanın bir

42 A. MTZ. 04, nr. 15/8,22

43 A. MTZ. 04, nr. 15/8,29

44 A. MTZ. 04, nr. 15/8,61

45 A. MTZ. 04, nr. 15/8,80

46 A. MTZ. 04, nr. 15/8,45; 15/8,55; 15/8,80; 15/8,81

47 A. MTZ. 04, nr. 15/8,78

48 A. MTZ. 04, nr. 15/8,64

49 A. MTZ. 04, nr. 15/8,64

50 A. MTZ. 04, nr. 15/8,67

Arnavut çetesi olduğu izlenimini vermek için, Toska Arnavutlarına ait elbise giydirdikleri sekiz kişi ile yanlarında bulunan bir süvariye, sınıra yakın bölgede dolaştırmışlardır. Halbuki rehinelere dağa kaldırıldığı bölgede, Arnavut milletinden kimse bulunmadığı gibi, bu bölgeyi, Bulgar komitecilerinin en yoğun olarak bulunduğu sayılı yerlerden biri konumunda görüyoruz.⁵¹ Bütün bu gelişmeler karşısında Bulgaristan, adeta “üç maymunlar”ı oynamış ve her defasında “komiteciler sınırı geçmemiştir” şeklinde verdiği cevaplar Osmanlı Devleti için inandırıcı olamamışsa da, bunu tekzip edecek herhangi bir delil de gösterilememiştir.⁵²

Rahibe Stone’un kaçırılması olayını ve bununla ilgili gelişmeleri, Amerika’nın İstanbul elçisi ile Selanik ve Sofya konsolosları yakından takip etmişler⁵³ ve hatta bu konuda, Amerikan Cumhurbaşkanı Roosevelt’e telgrafla bilgi vermişlerdir.⁵⁴ Amerikan Hükûmeti, Bulgar komitecilerinin istediği 25.000 liralık fidyeyi ödemek düşüncesinde olduğundan, bu konuda kendileriyle anlaşmaya gidilmesi ve rehinelere kurtarılması istenmiştir.⁵⁵ Fakat diğer misyonerler, böyle bir ödemenin, her ay başka bir misyonerin dağa kaldırılmasını teşvik edeceğinden ve aynı olayın kendi başlarına da gelebileceğinden endişe duydukları içindir ki, fidye verilmesine razı olmamışlardır.⁵⁶ Fakat bu konuda kararlı olan Amerikan Hükûmeti, Osmanlı memurlarını devre dışı bırakarak, komiteciler ile doğrudan temasa geçmek konusunda Sofya’daki konsolosunu görevlendirmiştir.

Osmanlı Devleti, nasıl ki komitecilerin rehinelere öldürmesinden çekinmişse, komiteciler de, rehinelere serbest bırakacakları sırada, Osmanlı askeri tarafından yakalanmaktan korkmuşlardır. Bu durumda komiteciler, kendilerini güvenceye alabilmek için, Amerikan konsolosuna bazı önerilerde bulunmuşlar ve yapılan görüşmelerden sonra, fidye miktarı ve rehinelere bırakılması konusunda bazı kararlar alınmıştır. Osmanlı askeri tarafından yapılan

51 A. MTZ. 04, nr. 15/8,66

52 A. MTZ. 04, nr. 18/5,58

53 A. MTZ. 04, nr. 15/8,42; 15/8,45; 15/8,48; 15/8,102

54 A. MTZ. 04, nr. 16/1,15

55 A. MTZ. 04, nr. 15/8,51; 15/8,52; 15/8,75

56 A. MTZ. 04, nr. 15/8,33; 15/8,36; 15/8,46

komiteci takibinin durdurulması ve "takip müfrezeleri"nin buldukları yerlerde kalmaları, Washington'dan Sofya'daki Amerikan konsolosuna⁵⁷ ve onun vasıtasıyla da Selanik konsolosuna bildirilmiştir. Selanik konsolosu da, alınan bu kararları, vali Mehmed Tevfik Paşa'ya iletmiştir.⁵⁸

Bu kararları kabul eden Osmanlı Devleti, kendisini sorumluktan kurtarmak istemiş ve bu konuda Amerikan elçiliğinden teminat almıştır. Bir diğer konu olarak, komitecileri fazla meşrulaştırmamak ve şımartmamak için de, rehinelerin serbest bırakılması ile ilgili görüşmeler sırasında, komiteci temsilcilerinin sayıca sınırlı tutulmasını istemiştir.⁵⁹

Bu arada komitecilere, istedikleri 25.000 liralık fidyenin yarısı teklif edilmiş ve aksi takdirde, herhangi bir şey ödenmeyeceği, kendilerine bildirilmiştir.⁶⁰ Bu önerinin komiteciler tarafından kabul görmesi üzerine fidye, elçilik ikinci tercümanı tarafından Drama'ya götürülmüşse de, bir sonuç alınamamıştır.⁶¹ Bu sırada, çeşitli incelemelerde bulunması için Amerikalı öğretmen Jan Brown Yukarı-Cuma'ya gönderilmiş⁶² ve daha önce Miss Stone'u kaçıranlardan olan Yorgi Todorof Maçorof'un tutuklanması, Bulgaristan Hükûmeti'nden istenmiştir.⁶³

Sonuçta, rehineler için istenilen 25.000 liralık fidye, 14.500 lira olarak, 12 Şubat 1902 tarihinde, Amerikan görevliler tarafından Bulgar komitecilere ödenmiştir.⁶⁴ Fidye alındıktan sonra, Siroz'un köylerinden birine getirilen rehineler, komitecilerin Osmanlı askerinin takibinden korkması yüzünden, serbest bırakılamamışlardır.⁶⁵ Bundan bir süre sonra, komitecilerin ısrarları karşısında Amerikan elçiliği, daha önce alınan kararların uygulama alanını

57 A. MTZ. 04, nr. 15/8,75

58 A. MTZ. 04, nr. 15/8,51; 15/8,52

59 A. MTZ. 04, nr. 17/3,20

60 A. MTZ. 04, nr. 15/8,103

61 A. MTZ. 04, nr. 15/8,132

62 A. MTZ. 04, nr. 15/8,20; 15/8,19

63 A. MTZ. 04, nr. 15/8,36; 15/8,33

64 A. MTZ. 04, nr. 17/3,20

65 A. MTZ. 04, nr. 17/3,33

genişletmek isteyince,⁶⁶ Osmanlı Hükümeti, bu konudaki bazı endişelerini ve rahatsızlığını dile getirmiştir. Buna göre, olay çıkarması muhtemel olan komitecilere engel olmak ve güvenliği sağlamak için her zaman var olan devriye kollarının geri çekilmesinin, kabul edilebilecek şeyler olmadığı ve eğer bu durum, belirli bir saha için söz konusu olursa, bunun daha kolay olacağı, Amerikan elçiliğine bildirilmiştir.⁶⁷ Amerikan elçiliği ise, olayı, Osmanlı topraklarında kendi halinde yolculuk yapan Amerikalı bir kızın, zorla dağa kaldırılması şeklinde değerlendirdikten sonra, bu durumda Osmanlı Hükümeti'ne sorumluluk düştüğünü ve rahibenin başına bir şey gelmesi halinde, ortaya çıkacak sonucun, kendilerini de ilgilendireceğini dile getirmiştir.⁶⁸ Neticede Osmanlı Hükümeti, durdurulan askerî hareket yüzünden komiteci sayısının gün geçtikçe arttığını, rehinelere nerede bırakılacaklarının bilinmemesinden dolayı mahallî memurların sıkıntıya düştüklerini, sancaktaki güvenliği sağlamak için girişilen en küçük hareketin bile, komitecilerin sızlanmalarına sebep olduğunu, sayıları azaltılan Osmanlı kuvvetlerinin, kalabalık eşkiya ile karşı karşıya kalmak zorunda bırakıldığını, bütün komitecilerin Miss Stone ile herhangi bir ilgisinin bulunmadığını, asayişi sağlamanın zaten zor olduğu Siroz'da, bu meseleden sonra işlerin daha da güçleştiğini, komitecilerin çeşitli bahaneler ile rehinelere ellerinde tutmaya devam ettiklerini belirtmişse de, bu konuda daha fazla diretememiş ve bu üzücü olayın sonuna kadar takibat yapılmayacağı, kimsenin tutuklanmayacağı ve başka bir şekilde rencide edilmeyeceği konusunda güvence vermiştir.⁶⁹

En sonunda fidyeleri ödenen rehinelere, 23 Şubat 1902 Pazar gecesi saat üçte Strumiça'nın Kardeşar köyü civarında serbest bırakılmışlar ve Strumiça kazasından Papa Dimitri Mahallesi'ndeki Protestan cemaatinden Ligor Vitan'ın evine getirildikten sonra, Osmanlı memurlarına teslim edilmişlerdir.⁷⁰ Bu dosyayı artık kapatmak isteyen Osmanlı mülkî memurları, Protestan rahibi Koca Kimof Efendi'nin tercümanlığı ve Papa Bofçev Mahallesi muhtarı Yorgi, Tahrirat Katibi Abbas Hilmi, Polis Komiseri Mehmed,

66 A. MTZ. 04, nr. 17/3,43

67 A. MTZ. 04, nr. 17/3,20; 17/3,31

68 A. MTZ. 04, nr. 17/3, 40

69 A. MTZ. 04, nr. 17/3, 32

70 A. MTZ. 04, nr. 17/3,70

Kaimmakam muavini Yorgaki ve Strumiça Kaimmakamı Cemal'in huzurunda rehinelere ifadeleri almışlardır.⁷¹

Konu hakkında toplanan bilgiler üst üste konulduğunda, Amerikalı rahibenin kaçırılması işinin, Bulgar komitecilerinden Sarafof'un tertibi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca varışımızda, hem yapılan ihbarlar,⁷² hem de bazı yabancı gazetelerin verdikleri bilgiler aynı doğrultudadır.⁷³ Çünkü Sarafof, komite gelirlerinden bir kısmını daha önce zimmetine geçirdiğinden, lekelenen "vatanperver" imajını tekrar kazanabilmek için, az zamanda çok para tedarikine çalışmış ve bu şekilde, zimmet açığını kapatmak istemiştir.⁷⁴

Sarafof çetesinin bundan başka, üç dört çete daha oluşturdukları⁷⁵ ve Osmanlı topraklarına geçerek Avrupalı görevlilerin şahıslarına ve mallarına saldırıda bulunmak üzere oldukları, Bulgaristan Komiserliği⁷⁶ ve Selanik Vilayeti'nden⁷⁷ bildirilmiştir. Yine, Spro Kostof adlı bir komitecinin, kendisine 300 lira ile iki araba parası ve yanına dört güvenilir adam verildiği takdirde, Selanik'e giderek, arabaları Avrupa Devletleri'nin konsoloslarının oturdukları yerlerde gezdireceği, dikkatlerini çektikten sonra arabalarına müşteri olarak alacağı ve bu konsoloslardan biri bu arabaya bindiğinde kaçırarak 25.000 lira fidye isteyeceğine dair, komitece hazırlıkların yapıldığı öğrenilmiştir. Fakat bu plan gerçekleşmeden, Sarafof ve arkadaşları tutuklanmıştır.⁷⁸ Yine, Sarafof Komitesi'nden Sandanski'nin, çetesiyle birlikte Nevrekop'un Pirin Balkanı'nda saklanmakta ve fırsat buldukça olay çıkartmakta olduğu, hatta Amerikalı rahibenin dağa kaldırılmasında rolü bulunduğu, 26 Şubat 1902 tarihinde, Bulgaristan Komiseri Ali Ferruh Bey tarafından İstanbul'a bildirilmiştir.⁷⁹

71 A. MTZ. 04, nr. 17/3,70; 17/3,71

72 A. MTZ. 04, nr. 15/8,53; 15/8,4

73 A. MTZ. 04, nr. 15/8,39

74 A. MTZ. 04, nr. 15/8,82

75 A. MTZ. 04, nr. 15/8,16

76 A. MTZ. 04, nr. 15/8,3

77 A. MTZ. 04, nr. 15/8,5

78 A. MTZ. 04, nr. 15/8,71

79 A. MTZ. 04, nr. 17/3, 56

Bütün bu olanlardan sonra niçin Miss Stone, Makedonya gibi, Osmanlı Devleti'nin en hassas bir bölgesinde ve bu bölgenin, yine en hassas döneminde, Bulgar Komiteleri tarafından kaçırılmış, ya da kendisi böyle bir kaçırılma olayı içerisinde yer almış olsun. Serbest bırakıldıktan sonra yerel yöneticilere verdiği bilgiler, bu konuda bizleri aydınlatmakta ve bu bilgileri, zaman ve zeminin diğer verileri ile alt alta koyduğumuzda, başlangıçta bir sis perdesi arkasında kalan senaryo, gittikçe berraklaşmaktadır. Çünkü Miss Stone'un ifadesi, Bulgar komiteleri hakkında bilgi vermekten çok, konuyu belirsizleştirmek ve hedef şaşırtmak suretiyle onları adeta onları himaye eden, gezdikleri yerler hakkında belirgin hiç bir şey söylemeyen, kendisini kaçırılmalardan en küçük bir şikayeti dile getirmeyen ve serbest bırakılma ümidinden hiç bir şekilde söz etmeyen cümleler ile doludur. Örneğin, Makedonya için güvenliğin son derece önemli olduğu bir dönemde, yolculuk için yerel yöneticilere başvurarak yanlarına jandarma verilmesini istemedikleri gibi,⁸⁰ bu durumu, tecahülane bir şekilde, "Ben Bulgaristan'da ve Makedonya'da bu kadar sene hizmet ettiğim halde başıma bu belanın gelmesine çok canım sıkıldı" demesi,⁸¹ Çepniye Ilıcaları'na götürülerek banyo yaptırılmalarına rağmen, ancak, "Bulgaristan dahiline geçirildiğimizi hiss etmiş idim" diyerek, konuyu geçiştirmesi, kış mevsiminde ve karlarla kaplı dağlarda, eğitilmiş asker bile bin bir sıkıntı ile canlarını tehlikeye atarken, yanlarında yeni doğmuş bir bebekle beraber dolaştıklarını söylemesi,⁸² doğru değildir. Nitekim, Bulgaristan Komiseri Ali Ferruh Bey'in daha sonra İstanbul'a gönderdiği bir yazısında, kendilerinin Rila Manastırı'nda kaldıklarını öğrenebiliyoruz.⁸³ Yine Amerikalı rahibe ifadesinde, komiteleri teşhis etmiş olmamak için, "gündüzün görmedik", "lâyık-ı veçhile ben şahıslarını ta'yîn edemem", "asla komitelerin yüzüne bakmadım", "beni arkadaşlarımdan ayırmazdan evvel onlara teselli vermek için hep arkadaşlarıma bakıyordum", "adamların eşkâlini ta'yîn edemem", "eşkıyâları görsem bile tanıyamam", "ne eşkâlini, ne re'islerini ve ne de hangi tarafın ahâlîsinden olduklarını ta'yîn ve tefrîk edemem", "eşkıyâ hakkında başka bir şey ta'yîn edemem" şeklindeki değerlendirmelerini inandırıcı

80 A. MTZ. 04, nr. 15/8,13

81 A. MTZ. 04, nr. 17/3,70

82 A. MTZ. 04, nr. 15/8,70

83 A. MTZ. 04, nr. 16/1,32

bulmak mümkün değildir. Ayrıca, “yanımızda her vakit Bulgarca konuşurlardı, Türkçe ve Arnavudca pek seyrek olarak aralarında konuştuklarını uzakdan işidirdik” demesinden, sanki komiteciler Bulgar değil de, böyle bir izlenim vermek için yanlarında ısrarla Bulgarca ve uzaklaşınca da, gerçek lisanlarını, onlara işittirme maksadı olmaksızın konuştukları sezilmektedir. Yine Miss Stone, “bize balkanda bulunduğumuz zaman, bazen köy ekmeği ve bazen de bayat, esmer renkli kasaba ekmeği verirlerdi, fakat kasaba ekmeğinin ne tarafın ekmeğine benzediğini bilemem”, “dolaştığımız müddetçe ne uzaktan ve ne de yakından bir köy ve kasaba gördüm”, “bulduğumuz mahalli hakkıyla ta’yîn edemem” ifadeleri de, gerçekçi olmaktan uzaktır.⁸⁴

Yukarıdaki bilgilerin yönlendirmesi bizleri, Miss Stone’un, Bulgar Komitecileri’nin küçük çıkarlarına alet olan bir “gönüllü” olduğu sonucuna götürmektedir. Halbuki bu dönemde, Amerika Birleşik Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında herhangi bir problem yoktur ve ilişkiler, gayet dostanedir. Bu durum, sadece Miss Stone’un fazla idealist ve belki de hümanist düşünmesinden kaynaklanmaktadır. Çünkü kendisi, yıllardır Makedonya’da bir misyoner olarak çalışmaktadır ve çevresinde gördüğü ve etkilendiği Bulgarlara karşı bir cemile yapmaktan istemiştir.

Bu dönemde, kısa bir süre öncesine kadar, Osmanlı Devleti’nin Washington elçisi olarak görev yapan Bulgaristan Komiseri Ali Ferruh Bey’in bu konuda yaptığı değerlendirme, hem Miss Stone, hem de diğer kaçırılma olayları bakımından dikkat çekicidir. Çünkü, Ali Ferruh Bey, yabancı devlet görevlilerini kaçırmayı fidyeye istemenin, bir “ticâret-i şakiyâne” haline gelip, “moda hükmü”ne girdiğini ifade ettikten sonra, bu türlü olayların önünü almak için, bir öneride bulunmuştur. Buna göre, bu türlü dolandırıcı şirketlerin fidyeye sözüne kesinlikle iltifat olunmamasını ve komiteciler tarafından kaçırılıp, hatta öldürülen kişilerin, çeteler ile herhangi bir ilişkisi olmadığı açıkça ortaya çıksa bile, tazminat olarak en fazla 30.000 frank verilebileceğinin, Bâbîâli tarafından gazeteler vasıtasıyla ilan edilmesini istemiştir. Hal böyle olunca, gerek şöhret kazanmak ve gerekse komitelerin maddî yardım elde etmelerine vasıta olmak isteyen gönüllülerin, bu işten vazgeçecek-

84 A. MTZ. 04, nr. 17/3,70

lerini ifade etmiştir. Yine Ali Ferruh Bey'in kehanet hükmündeki şu değerlendirmesi, Amerikalı rahibe konusu bakımından önemlidir. Zira Miss Stone'un, servet ve şöhret kazanmak maksadıyla böyle bir teşebbüse giriştiğini ve altı ay süren macerasını anlatmak için neşriyat yapmak ve konferanslar vermek maksadıyla Amerika'ya gideceğinden zerre kadar şüphesinin olmadığını belirtmiştir. Diğer taraftan Amerikan Hükûmeti'nin, eşkıyaya verdiği parayı geri almak için, Bulgaristan nezdinde herhangi bir teşebbüste bulunmamasını da, bu olayın, iki taraf arasında düzenlenen bir tertip olduğu şeklinde değerlendirmiştir.⁸⁵

Osmanlı Hükûmeti, fidye istenilmesinin Bulgar Komitelerine para verdirmek için tertip edilmiş bir muvazaa, yani bir "danışıklı dövüş" olduğu ve asıl amacın, bir taraftan komiteye maddî yardım sağlamak ve diğer taraftan ortaya bir komiteci olayı çıkararak, Makedonya konusunda bir takım şikâyetlere ve yorumlara kapı açmaktan ibaret olduğu fikrindedir. Zaten, Amerikalı rahibenin Selanik tarafına niçin gittiğine de bir mana veremeyen Osmanlı Hükûmeti, komitelerine yardım ve hizmet maksadıyla, bazı Hıristiyan kadınlarının Selanik Vilayeti içerisinde dolaşmakta olduklarının haber alındığını ve bu türlü hilelere karşı önlem alınmasını, vali Tevfik Paşa'ya bildirmiştir.⁸⁶

Bâbîâli, Bulgar Katerina'nın sorgulamasını inceledikten sonra da, onun, Miss Stone'un dağa kaldırılmasında, bilgisi ve dahil olduğuna, kesin bir şekilde hükmetmiştir.⁸⁷ Bu derece önemli bir hükmü gerektiren, Katerina'nın ifadesinden bir kısmını aynen vermek, herhalde yeterli olacaktır: "Efendim, ben Amerika'ya gitmiş idim. Orada Manastırlı Ligor'la izdivaç eyledim. Sonra Manastır'a geldik. Zevcim Ligor Görice'ye Protestan rahibi oldu. Görice'de bir sene oturduk Dokuz seneden beri memlekete gitmemiş olduğumdan, Banesko'da akrabalarım ile görüşmek üzere zevcim Ligor ile Banesko'ya gittik. Beş hafta kadar oturduktan sonra rahibe Stone geldi. Üç hafta beraber oturup sonra Cuma-yı bâlâ'ya gitmek üzere yolda gider iken, komiteler derdest eylediler ve bunların ne millet olduklarını anlayamadık. Çünkü bir kerre Bulgarca,

85 A. MTZ. 04, nr. 17/3,76

86 A. MTZ. 04, nr. 15/8,132

87 A. MTZ. 04, nr. 17/3,68

bazı kerre Türkçe ve hattâ Kıbtıyanca dahi konuşulur idi ve birisi Yahudi'ye benzer idi. Başka bir şey tefrik edemedim. Çünkü bunlar yanımızda konuşmazlar idi." demiştir.⁸⁸ Halbuki rahibe Stone, eşkıyanın konuştuğu Bulgarca'nın telaffuz farkından, onların ayrı bölgelere mensup olduklarını söylerken,⁸⁹ Katerina'nın, altı ay yanlarında dolaştığı kişilerin, bir kez Bulgarca konuştuklarına şahit olması ve işin içerisine, Yahudi ve Çingeneleri de katmasını izah etmek çok zordur.

Amerikalı rahibe ve Bulgar arkadaşının, serbest bırakıldıktan sonra İstanbul'a getirilmeleri söz konusu olmuşsa da, bundan vazgeçilmiştir. Zira Miss Stone, Ali Ferruh Bey'i haklı çıkarmak istercesine macerasını yayınlamak üzere, Amerikan Mc. Clure's Magazin ile bir mukavele yapmış⁹⁰ ve Amerika'ya gitme kararı almıştır.⁹¹ Bulgar Katerina ise, kocası Ligor Markof'un yanına dönmüştür.

Buna rağmen Osmanlı memurlarının yaptığı araştırma devam etmiş ve rehinelere, Rila Manastırı'nda uzun süre saklandıkları, Bulgaristan'a geçtikten bir ay sonra Petriç-Osmaniye sınırından Osmaniye'ye döndükleri⁹² ve fidyeyi komite başkanı Boris Sarafof'un Banesko köyünde aldığı,⁹³ anlaşılmıştır. Bu arada, rehinelere komiteciler ile birlikte, hiç de öyle karda kışta dağ tepe dolaşmadıkları, Bulgaristan tarafına geçerek oldukça rahat ortamlarda saklandıkları anlaşılmış ve hatta bu konuda elde edilen ve toplu olarak çekilmiş bir fotoğrafları çoğaltılarak, sınır kapılarına dağıtılmıştır.⁹⁴ Fotoğrafta yer alan ya da almayan Bulgar komitecilerden 25 kadarının, hâlâ Yukarı-cuma ve Menlik taraflarında bu-

88 A. MTZ. 04, nr. 17/3,71

89 A. MTZ. 04, nr. 17/3,70

90 A. MTZ. 04, nr. 17/3, 83

91 A. MTZ. 04, nr. 17/3, 72. Miss Stone'un anıları için bk. "Six Months Among Brigands", *McClaire's Magazine* (1902), c. XIX, May, June, July, September, nr. 1, 2, 3, 5. Katerina'nın anıları için de bk. "Born Among Brigands", *McClure's Magazine* (1902), c. XIX, August, nr. 4.

92 A. MTZ. 04, nr. 17/3, 85

93 A. MTZ. 04, nr. 17/3, 93

94 A. MTZ. 04, nr. 17/3, 31,32

lundukları haber alındığı içindir ki, her birini ölü ya da diri olarak getirene, 50 liralık mükâfat vadedilmiştir.⁹⁵

Diğer taraftan Amerikan Hükûmeti, Bulgar komitecilere verdiği 14.500 lira karşılığındaki 72.000 doları, Osmanlı Devleti'nden talep edince,⁹⁶ Bâbîâli de, hem İstanbul'daki Amerikan elçisine,⁹⁷ hem de Washington'daki Osmanlı elçisine, bu konu hakkında bilgi vermiştir.⁹⁸ Bu bilgide, rahibenin yolculuk için güvenlik önlemleri istemediği ve fidye verilmesinin, Amerikan elçiliğinin kendi fikri olduğu belirtilerek, herhangi bir ödemeye taraftar olmadığı ima edilmiştir.

Şimdiye kadar, olabildiğince detaylı vermeye çalıştığımız ve Makedonya meselesine ait küçük bir hadise olan Amerikalı rahibenin kaçırılması üzerine, rencide olan bir Osmanlı valisinin hissiyatını da görmek, üzerinde durulması gereken diğer bir konudur. Mehmed Tevfik Paşa'nın 25 Şubat 1902 tarihli yazısı, mealen şu şekildedir: "Olayın başından beri, Osmanlı Hükûmeti'ni sorumluluk altında bırakmamak için, geceli gündüzlü çalıştık. Devamlı bir şekilde, resmî memurları ve hafiyeleri görevlendirerek, araştırmalarda bulduk ve bilgi topladık. Hatta Bulgaristan ve Şarkî Rumeli'ye özel adamlar göndererek, incelemeler yaptırдық. Gerek Amerikan Konsolosluğu ve gerekse Osmanlı Hükûmeti aleyhindeki yakıştırmalara kapılmağa eğilimli olan buradaki Protestan misyonerler ile diğer yabancıların, iyi niyet ve gayretimizden emin olmalarını sağladık. Bu konuya, gücümüz yettiği kadar çalıştık ve bütün bunlar sonuçsuz kalmamıştır. Şimdiye kadar Dahiliye Nezareti'ne gönderdiğim yazılar dikkate alındığında, bu gerçek, açık bir şekilde ortaya çıkacaktır."⁹⁹

Yukarıda Miss Stone'un, Bulgarlara karşı bir cemile yapmak istediğinden bahsetmiştik. Bu şekil cemilelerin daha yakın ve çeşitli örneklerini, bir kaç yıl öncesine kadar kimi Avrupalı turistlerin, PKK ile yaptıkları işbirliğinde gördük. Doğu ve Güney-Doğu Anadolu'nun tarihî ve doğal güzelliklerini gezmek gibi uygar bir

95 A. MTZ. 04, nr. 17/3; 93

96 A. MTZ. 04, nr. 17/3, 78,82

97 A. MTZ. 04, nr. 17/3, 79

98 A. MTZ. 04, nr. 17/3, 80

99 A. MTZ. 04, nr. 17/3, 58

amaçla gelen bu turistler, davul-zurna eşliğinde, halay çekerek PKK militanlarına teslim olmuşlar ve bir yandan onlara destek olurlarken, diğer yandan da bölgede güvenliği sağlayamadığı imajını vererek, Türkiye Cumhuriyeti'nin saygınlığına gölge düşürmeye çalışmışlardır. Bu turistlerin, konuya romantik bir düşünce veya siyasî bir kasıt ile yaklaştıklarını ve böyle bir politikaya alet olduklarını söyleyebilmek mümkündür. Fakat daha önemlisi, önemli için gözden çıkarmamak, eski ifadesiyle "ehemmi, mühimme tercih etmemek" gerekir. Çünkü unutmamak gerekir ki, "küçük kahramanlıklar, büyük sorumluluklar ister."

Sonuç olarak Miss Stone olayı, Bulgar komitecilerinin Makedonya'nın asayişini bozmak amacıyla giriştikleri hareketlerden biridir ve bu türlü olayların ne ilki, ne de sonuncusudur. Çünkü bu olaydan altı ay sonra, 23 Eylül 1902'de meydana gelen Yukarıcuma ve 2 Ağustos 1903'te gerçekleştirilen Aya İlinden Ayaklanmaları, aynı maksatla ortaya konulan, anarşik hareketlerdir. Bütün bu olumsuzluklara rağmen Osmanlı Devleti, Makedonya'nın güvenliğini sağlamak için, 8 Aralık 1902 tarihinden itibaren, Hüseyin Hilmi Paşa'yı olağan üstü yetkilerle Rumeli Müfettişi tayin edecek ve bu konuda gerekli önlemleri almaya çalışacaksa da, tek yanlı bir iyi niyet gösterisi ve çabası, beklenen sonucu sağlamaya bir türlü yeterli olamayacaktır.

Amerikalı Rahibe Miss Stone

Miss Stone'un Arkadaşı Tsilka Katerina